

УДК 378.091.33-027.22:001.891
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-42>

Галина ФІЛЬ,
orcid.org/0000-0002-9668-6849
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) filgalina1955@gmail.com

Віталій ФІЛЬ,
orcid.org/0000-0003-4770-5633
кандидат біологічних наук, доцент,
завідувач кафедри анатомії, фізіології та валеології
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) fillvitalij@gmail.com

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ДО РОБОТИ З АКАДЕМІЧНО ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ

У статті розкрито роль науково-дослідницької роботи майбутніх учителів у професійній підготовці їх до роботи з академічно обдарованими дітьми та молоддю в рамках науково-педагогічного проєкту «Інтелект України»; виокремлено та схарактеризовано взаємопов'язані компоненти студентської науково-дослідницької роботи – навчальну (реферати, лекції, практичні та семінарські заняття, курсові та магістерські проєкти) та позанавчальну (наукові гуртки та проблемні групи, Всеукраїнські олімпіади з навчальних дисциплін та спеціальностей, конкурси на кращу студентську наукову роботу з гуманітарних та природничо-математичних дисциплін, науково-практичні конференції, публікації в наукових виданнях); окреслено основні завдання студентської наукової діяльності.

Мета статті – розкрити значущість організації науково-дослідницької роботи майбутніх учителів як важливого чинника їх професійної підготовки до роботи з академічно обдарованими дітьми та молоддю в контексті науково-педагогічного проєкту «Інтелект України».

Результати проведеного дослідження значущості організації науково-дослідницької діяльності майбутніх учителів дає змогу констатувати, що студентів необхідно включати до сфери наукового життя; зазначено, що студентська науково-дослідницька робота являє собою безперервну систему підготовки їх протягом усього періоду навчання у вищому педагогічному закладі й формує звичку критично сприймати навчальний матеріал, закріплює вміння та навички самостійного проведення досліджень, сприяє підвищенню рівня розумової активності студентів й становленню їх особистої позиції; зроблено висновок про значущість науково-дослідницької діяльності для забезпечення високого рівня підготовки конкурентоспроможних фахівців, готових працювати з академічно обдарованими дітьми та молоддю в рамках науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» та про необхідність створення науково обґрунтованої системи підготовки педагогічних кадрів до роботи з академічно обдарованими дітьми та учнівською молоддю, позаяк сучасні умови й економічна ситуація в країні вимагають все нових методичних підходів до здійснення науково-дослідницької роботи.

***Ключові слова:** науково-дослідницька робота, педагогічні кадри, майбутній педагог, освітній процес, науково-педагогічний проєкт, інформаційні технології.*

Galina FIL,

orcid.org/0000-0002-9668-6849

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Ukrainian Language Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) filgalina1955@gmail.com*

Vitalii FIL,

orcid.org/0000-0003-4770-5633

*Candidate of Biological Sciences, Associate Professor;
Associate Professor at the Department of Anatomy, Physiology and Valeology
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) fillvitalij@gmail.com*

RESEARCH WORK AS AN IMPORTANT FACTOR OF TRAINING OF PEDAGOGICAL STAFF TO WORK WITH ACADEMIC GIFTED CHILDREN AND YOUTH

The role of research work of future teachers in their professional preparation for work with academically gifted children and youth within the framework of the scientific and pedagogical project «Intellect of Ukraine» have been clarified; the interrelated components of student's research work have been identified and characterized – educational (abstracts, lectures, practical and seminar classes, course and master's projects) and extracurricular (scientific circles and problem groups, All-Ukrainian Olympiads in academic disciplines and specialties, competitions for the best scientific work in humanitarian and natural mathematical disciplines, scientific and practical conferences, publications in scientific journals); the main tasks of student scientific activity have been considered.

The purpose of the article is to reveal the importance of organizing the future teachers' research work as an important factor in professional training for working with academically gifted children and youth in the context of the scientific and pedagogical project «Intellect of Ukraine».

The results of the study of the significance of the organization of research activities of future teachers allow us to state that students must be included in the field of scientific life; it has been noted that student research work is a continuous system of training them throughout the entire period of study at a higher pedagogical institution and forms the habit of critically perceiving educational material, consolidates the skills and abilities of independent research, helps to increase the level of mental activity of students and the formation of their personal position; it has been clarified the importance of research activities to ensure a high level of training of competitive specialists who are ready to work with academically gifted children and youth within the framework of the scientific and pedagogical project «Intellect of Ukraine» and the necessity to create a scientifically based system of training teachers to work with academically gifted children and young students, since the current conditions and the economic situation in the country require new methodological approaches to the implementation of research work.

Key words: *research work, teaching staff, future teacher, educational process, scientific and pedagogical project, Information Technology.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи освіти виникає потреба у розробці та реалізації нових форм та методів підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів. Актуальність проблеми зумовлена тим фактом, що вчитель повинен не тільки оригінально й цікаво проводити уроки, але й вносити у свою діяльність елементи креативності, продукувати принципово нові ідеї та концепції, впроваджувати у практику нові досягнення наукової думки, новітні комунікаційно-інформаційні технології, які, на думку В. Ковальчука, є «важливими компонентами їх професійної підготовки» (Ковальчук, 2004: 6). Тому під час навчання у вищому навчальному педагогічному закладі необхідно залучати студентів до науково-дослідницької роботи, включати їх

у сферу наукового життя. З. Митяй слушно зауважує, що студенти повинні оволодіти як спеціальністю, так і методами й прийомами наукового дослідження (Митяй, 2006: 9).

Аналіз досліджень. У парадигмі сучасних педагогічних наукових досліджень маємо чимало робіт, у яких організації науково-дослідницької роботи студентів приділяється значна увага. Так, окремі аспекти цієї проблеми розкрито у статтях П. Орлика та А. Шевченка (вплив науково-дослідної роботи студентів на підготовку класоводів) (Орлик, Шевченко, 1986), О. Микитюк (теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України в XIX ст.) (Микитюк, 2004), З. Митяй (роль науково-дослідної діяльності при підготовці майбутніх

фахівців) (Митяй, 2006), О. Гончарова (місце і роль гурткової роботи в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя) (Гончаров, 2010), Л. Калашнікової та Т. Вакулєнка (досвід організації науково-дослідної роботи студентів з педагогіки) (Калашнікова, Вакулєнка, 2010), О. Семенов (організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів) (Семенов, 2002) та ін. Водночас поза увагою залишається проблема організації науково-дослідницької роботи, спрямованої на підготовку педагогічних фахівців до роботи з академічно обдарованими дітьми та молоддю в інтелект-класах.

Мета статті – розкрити значущість організації науково-дослідницької роботи майбутніх учителів як важливого чинника їх професійної підготовки до роботи з академічно обдарованими дітьми та молоддю в контексті науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Виклад основного матеріалу. Аналіз науково-педагогічної літератури та основних нормативних документів дав можливість з'ясувати сутність студентської науково-дослідницької роботи. Отож науково-дослідницька робота студентів є безперервною системою підготовки майбутніх педагогів упродовж усього періоду навчання у закладі вищої освіти й «передбачає вивчення методології дослідницької роботи, формування звички критично сприймати навчальний матеріал, закріплення вмінь і навичок самостійного проведення досліджень, сприяє не лише підвищенню рівня розумової активності студентів, а й становленню особистої позиції» [Філь, 2009: 360).

На думку Г. Пономарьової, науково-дослідницька робота студентів – це «пошукова діяльність наукового характеру, у результаті якої суб'єктивне пізнання дійсності набуває певної об'єктивної теоретичної і практичної значущості і новизни» (Пономарьова, 2010: 140).

О. Семенов зазначає, що науково-дослідницька робота, трансформована в освітній процес, педагогічну практику сприяє формуванню сучасного педагога-дослідника, котрий володіє високою професійною мобільністю, сучасним змістом освітнього процесу та сучасними засобами вирішення педагогічних завдань, творчо мислить, вільно орієнтується у стрімкому потоці наукової інформації, розуміється в нових педагогічних технологіях, вміє застосовувати інтерактивні засоби навчання (Семенов, 2004: 37).

Провідні науковці виокремлюють основні завдання студентської науково-дослідницької роботи:

- формувати науковий світогляд, розширю-

вати наукову ерудицію, оволодівати методологією наукового дослідження;

- надавати допомогу студентам в оволодінні спеціальністю та досягненні високого професіоналізму;
- розвивати творче мислення та творче ставлення до педагогічної професії;
- розвивати індивідуальні здібності студентів під час вирішення завдань практичного характеру;
- розвивати ініціативу, здатність застосовувати теоретичні знання на практиці;
- формувати уміння та навички самостійної науково-дослідницької роботи на різних етапах навчання у вищому навчальному закладі;
- розвивати наукові міжвузівські зв'язки як в Україні, так і з країнами близького і дальнього зарубіжжя;
- залучати обдарованих студентів до цілеспрямованої науково-дослідницької роботи в різних наукових колективах, освоювати нові педагогічні технології дослідження (Гладкий, 2016: 180; Пономарьова, 2010: 140-141).

Науково-педагогічні працівники закладу вищої освіти створюють належні умови для формування конкурентноздатної особистості, здатної реалізувати себе у нових соціально-економічних умовах.

Важливо, що під час проведення науково-дослідницької роботи особливого значення набуває проблема формування інтелекту майбутніх учителів, оскільки на базі багатьох сучасних шкіл в Україні відкрилися інтелект-класи. Основна мета науково-педагогічного проекту «Інтелект України» – формувати навички та уміння роботи з інформацією, творче мислення, розвивати інтелектуальні здібності сучасного школяра. Працювати в таких класах, на нашу думку, можуть лише фахівці високої кваліфікації, які професійно займаються науковими дослідженнями. Тому випускник вищого навчального педагогічного закладу «повинен оволодіти арсеналом наукових знань, умінь та навичок, необхідних для здійснення наукового пошуку» (Калашнікова, Вакулєнка, 2010: 39), має «творчо застосовувати в професійній діяльності новітні досягнення науково-технічного й культурного процесів» (Пономарьова, 2010: 138-139).

Система освіти та інтелектуальний розвиток є стратегічно важливими сферами людської діяльності, значущість яких неухильно зростає (Петренко, Корнеева, 2018: 7). Тому, на нашу думку, розвиток інтелекту студента стане запорукою його подальшої самоосвіти. Дослідники вважають, що основна навичка в освіті – не «уміння

запам'ятовувати», а «уміння мислити» (Петренко, Корнеева, 2018). А сутність науково-педагогічного проекту «Інтелект України» якраз і полягає не в отриманні дитиною суми знань, а у формуванні в неї інтелектуальних здібностей.

Одним із головних завдань освітнього процесу інноваційних і багатьох звичайних загальноосвітніх шкіл на сучасному етапі є залучення школярів до науково-дослідницької діяльності. Необхідно «виявляти учнів, котрі мають здібності до самостійного наукового пошуку» (Пономарьова, 2010: 143).

Науково-дослідницька діяльність студентів у вищому навчальному закладі включає два взаємопов'язані компоненти: навчальну науково-дослідницьку роботу і позанавчальну. Нижче на схемі показано основні форми навчальної та позанавчальної науково-дослідницької роботи студентів.

Навчальна науково-дослідницька робота передбачена навчальними планами та робочими програмами і є обов'язковою для всіх студентів (написання рефератів, підготовка виступів на практичних та семінарських заняттях, презентація й захист курсових та магістерських пошуково-дослідницьких проєктів, виконання нетипових завдань дослідницького характеру під час проходження педагогічної практики). Її головне завдання –набути студентами навичок теоретичної та експериментальної роботи, вміти творчо освоювати навчальний матеріал, ознайомитись із сучасними методами наукових досліджень.

Лекційні курси сприяють формуванню в студентів умінь вирішувати науково-дослідні завдання за допомогою постановки та вирішення

проблемних і логічних завдань. Увага студентів на лекціях спрямовується на самостійну роботу з науково-методичною літературою, вироблення навичок користування картотекою бібліотеки, проведення наукових досліджень.

Практичні, семінарські та лабораторні заняття ґрунтуються на результатах наукових здобутків професорсько-викладацького складу кафедр і мають дослідницьке спрямування. Викладачі розкривають суть психолого-педагогічних явищ, наводять приклади їх практичного застосування, формують творчий підхід до розв'язування педагогічних ситуацій, вчать використовувати нетрадиційні підходи в процесі творчого пошуку, активно працюють над виробленням у студентів навичок наукового мислення, ознайомлюють їх з важливими проблемами освітнього процесу.

Важливо, що навчально-дослідницькій роботі передують вивчення навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень», мета якого – підготувати майбутніх фахівців до проведення самостійних наукових досліджень з проблем навчання, освіти та виховання, що передбачає: формування умінь та навичок визначати актуальність, мету, об'єкт, предмет, основні завдання та новизну обстежуваної теми; формулювання її теоретичної та практичної значущості; збирання й аналіз наукових фактів, узагальнення і систематизацію їх; володіння теоретичними та практичними методами дослідження; самостійне користування системою Internet, бібліотечними каталогами, довідково-інформаційною літературою, виданою рідною та іноземними мовами; грамотне оформлення різних видів самостійної наукової роботи (реферати, кур-

сові та магістерські пошуково-дослідницькі проекти); знання основ наукової організації праці та структури наукових установ (Філь, 2014: 34-35). Студенти повинні вміти оформляти свої наукові результати відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України й вміти їх презентувати (Гладкий, 2016: 5).

Своєрідним вступом студента в наукову діяльність є виконання реферативних робіт. Реферат – це «короткий письмовий огляд наукових джерел» за обраною темою чи «виклад результатів самостійно проведених досліджень». Головне його призначення – «стилий виклад теоретичного чи експериментального матеріалу в рамках певної тематики» (Шопа, Конопельник, Фтомин, 2013: 62). Тему реферату необхідно формулювати так, щоб вона орієнтувала студента не тільки на розв'язання завдань пізнавального характеру, а й була пов'язана з практикою, враховувала його майбутню спеціальність.

С. Вітвицька вважає, що в рефераті необхідно не лише висвітлити відповідну наукову інформацію, а й показати своє ставлення до неї. Авторка, крім цього, окреслює основні вимоги до реферату:

- повнота відображення змісту статті чи кількох праць за темою;
- відповідність основних тез і положень, виділених реферуємим, змістові статті;
- визначення методик, яку автор обраної для реферування статті використовує, щоб розв'язати проблему;
- відповідність конкретних висновків автора поставленим завданням (Вітвицька, 2006: 172–173).

Робота над рефератом формує у майбутніх учителів вміння аналізувати, зіставляти, узагальнювати різні погляди на ту чи ту проблему, вчить робити чіткі обґрунтовані висновки, розширює їх кругозір, поглиблює знання з конкретних предметів, розвиває практичні дослідницькі вміння й вміння працювати із спеціальною науковою літературою, статтями з фахових журналів.

Навички наукової роботи під час написання рефератів використовуються майбутніми спеціалістами при підготовці доповідей для виступів на Всеукраїнських, міжнародних та регіональних науково-практичних конференціях. Однак, на відміну від реферату, наукова доповідь має містити результати самостійно проведених досліджень – спостережень, експериментів, власних узагальнень та чітких обґрунтованих висновків.

Самостійними дослідженнями є курсові та магістерські науково-пошукові проекти, під час виконання яких студенти оволодівають елемен-

тами дослідницької роботи, зокрема вмінням самостійно працювати з літературою, складати списки використаних джерел, формувати практичні навички користування науковою термінологією, аналізувати експериментальні дані, творчо використовувати сучасні методи дослідження, розширювати свій творчий та практичний кругозір (Орлик, 1986: 72].

Під час проходження педагогічної практики майбутні фахівці самостійно виконують спеціальні індивідуальні та колективні дослідницькі завдання з тієї чи тієї теми, що сприяє розширенню їх світогляду, прищеплює їм навички власного пошуку, удосконалює професійні якості, виховує наукову та творчу ініціативу.

Отож, як бачимо, студентська наукова навчально-дослідницька робота охоплює всі основні форми навчальної роботи і передбачає активну участь майбутніх учителів в їх здійсненні, вчить творчо вирішувати актуальні завдання освітнього процесу.

Науково-дослідницька студентська робота в позанавчальний час сконцентрована у наукових гуртках та проблемних групах, Всеукраїнських олімпіадах з навчальних дисциплін та спеціальностей, конкурсах на кращу студентську наукову роботу з гуманітарних та природничо-математичних дисциплін, науково-практичних конференціях різного рівня – Всеукраїнських, міжнародних, регіональних, на підготовку публікацій до друку в студентських кафедральних і факультетських збірниках наукових праць.

Найбільш поширеною формою науково-дослідницької роботи майбутніх учителів є їх участь у наукових гуртках та проблемних групах. Плани їх передбачають комплекс заходів, спрямованих на «визначення схильності студента до досліджень в тому чи тому напрямку» (Гончаров, 2010: 9), формування наукового світогляду майбутніх педагогів, досягнення ними високого професіоналізму, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей щодо вирішення завдань практичного характеру, навичок та умінь самостійної колективної роботи.

До змісту роботи наукових гуртків та проблемних груп входить написання анотацій на наукову літературу, підготовка оглядів вітчизняної та зарубіжної літератури із сучасних актуальних наукових проблем освітнього процесу, збирання матеріалу і написання наукових доповідей та повідомлень на ту чи ту конкретну тему.

Творчість кожного студента стимулює, на наш погляд, проведення науково-практичних конференцій – міжнародних, Всеукраїнських, регіональних. Майбутні педагоги щороку виступають

з доповідями на звітній науково-практичній конференції. Молоді обдаровані дослідники ознайомлюються з науковими здобутками професорсько-викладацького складу кафедр, демонструють рівень опанування обстежуваною проблемою, уміння аналізувати наукову літературу, проводити експеримент. Кожен з її учасників презентує результати своєї пошуково-дослідницької роботи, розкриває свій науковий потенціал, оволодіває навичками усного публічного виступу, демонструє ораторські здібності, вчиться встановлювати контакт з аудиторією і розуміти її потреби та інтереси.

Науково-дослідницька робота студентів вищих навчальних педагогічних закладів, як зазначають Л. Калашнікова та Т. Вакуленко, сприяє поглибленню якості засвоєного матеріалу зі спеціальності, розширює світогляд майбутніх учителів, прищеплює уміння та навички власного пошуку, удосконалює професійні якості, виховує їх наукову та творчу ініціативу (Калашнікова, Вакуленко, 2010: 39).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отож науково-дослідницька діяльність студентів є невід'ємною складовою освітнього процесу у вищих педагогічних закладах Укра-

їни. Її результати створюють сприятливі умови для забезпечення високого рівня підготовки конкурентноспроможних фахівців відповідного профілю, готових працювати з академічно обдарованими дітьми та молоддю в рамках науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

Насамкінець зазначимо, що особиста участь майбутніх учителів у наукових дослідженнях вчить їх самостійному судженню, організованості, цілеспрямованості, сприяє активізації їх розумової діяльності, розвитку інтелекту, формує аналітико-діагностичну основу педагогічної діяльності й спонукає до самостійних пошуків.

Перспективним видається подальше глибоке й усебічне обстеження проблеми організації науково-дослідницької діяльності студентів у вищих навчальних педагогічних закладах, створення науково обґрунтованої системи підготовки педагогічних кадрів до роботи з академічно обдарованими дітьми та учнівською молоддю, позаяк сучасні умови й економічна ситуація в країні вимагають все нових методичних підходів до роботи з учнями в контексті науково-педагогічного проекту «Інтелект України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модул.-рейтинг. системою навчання для студентів магістратури. К. : Центр навч. літ., 2006. 383 с.
2. Гладкий С. О. Основи наукових досліджень : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право». Полтава, 2016. 245 с.
3. Гончаров О. І. Місце і роль гурткової роботи в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя. Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя : зб. наук. пр. / редкол.: Л. І. Білоусова та ін. Х. : Факт, 2010. Випуск 1. С. 7–11.
4. Калашнікова Л. М., Вакуленко Т. С. Досвід організації науково-дослідної роботи студентів з педагогіки. Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя : зб. наук. пр. / редкол. : Л. І. Білоусова та ін. Х. : Факт, 2010. Випуск 1. С. 39–47.
5. Ковальчук В. Професійна та світоглядно-методологічна підготовка сучасного вчителя: модернізаційний аналіз. Київ–Дрогобич : Коло, 2004. 264 с.
6. Микитюк О. М. Теорія і практика організації науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах освіти України в ХІХ ст. : автореф. дис. ... доктора пед. наук / Інститут педагогіки АПН України. К., 2004. 42 с.
7. Митяй З. Роль науково-дослідної діяльності при підготовці майбутніх фахівців. *Рідна школа*. 2006. № 1. С. 9–10.
8. Орлик П. І., Шевченко А. В. Вплив науково-дослідної роботи студентів на підготовку класоводів. *Початкова школа*. 1986. № 2. С. 71–73.
9. Петренко М. М., Корнеева Т. С. Розвиток інтелектуального потенціалу студентів : Навчальний посібник. Кропивницький: КОД, 2018. 272 с.
10. Пономарьова Г. Ф. Науково-дослідна робота студентів у ВНЗ як складова їх професійної підготовки. Наукові записки кафедри педагогіки. Випуск XXIV. Харків, 2010. С. 138–144.
11. Семенов О. М. Організація науково-дослідної роботи студентів філологічних факультетів педагогічних університетів. К.-Глухів : РВВ ГДПУ, 2002. 96 с.
12. Семенов О. Науково-дослідна лабораторія як форма інтеграції навчальної, наукової, освітньо-виховної роботи зі студентами-філологами. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2004. № 11. С. 37–40.
13. Філь Г. Науково-дослідна робота майбутніх учителів початкових класів у системі їхньої професійної підготовки. *Початкова школа*. 2014. № 10. С. 33–36.
14. Філь Г. Система науково-дослідної роботи майбутніх учителів початкових класів в умовах модернізації освіти вищої школи. *Модернізація педагогічної освіти як основа інтенсифікації професійної та світоглядно-методологічної підготовки вчителя початкових класів* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 30-річчю педагогічного факультету. Дрогобич : Посвіт, 2009. С. 360–363.
15. Шопя Я. І., Конопельник О. І., Фтомин Н. Є. Студентська наукова робота : навч. посібн. ; за ред. П. М. Якібчука. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 184 с.

REFERENCES

1. Vitvytska S. S. 2006. Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly: pidruch. za modul.-reitynh. systemoiu navchannia dlia studentiv mahistratury [Fundamentals of higher school pedagogy]. K. : Tsentr navch. lit., 383 s. [in Ukrainian].
2. Hladkyi S. O. Osnovy naukovykh doslidzhen: Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia samostiinoho vyvchennia navchalnoi dystsypliny pidhotovky bakalavra spetsialnosti 081 «Pravo» [Basics of the scientific research]. Poltava, 2016. 245 s. [in Ukrainian].
3. Honcharov O. I. Mistse i rol hurtkovoï roboty v protsesi profesiinôi pidhotovky maibutnoho vchytelia. [The place and role of group work in the process of professional training of future teachers]. *Naukovo-doslidna robota studentiv yak chynnyk udoskonalennia profesiinôi pidhotovky maibutnoho vchytelia* : zb. nauk. pr. / redkol.: L. I. Bilousova ta in. Kh.: Fakt, 2010. Vypusk 1. S. 7–11 [in Ukrainian].
4. Kalashnikova L. M., Vakulenko T. S. Dosvid orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty studentiv z pedahohiky [Experience in organizing research work of students in pedagogy]. *Naukovo-doslidna robota studentiv yak chynnyk udoskonalennia profesiinôi pidhotovky maibutnoho vchytelia*: zb. nauk. pr. / redkol.: L. I. Bilousova ta in. Kh. : Fakt, 2010. Vypusk 1. S. 39–47 [in Ukrainian].
5. Kovalchuk V. Profesiina ta svitohliadno-metodolohichna pidhotovka suchasnoho vchytelia: modernizatsiinyi analiz [Professional and ideological-methodological training of a modern teacher: modernization analysis]. Kyiv–Drohobych : Kolo, 2004. 264 s. [in Ukrainian].
6. Mykytiuk O. M. Teoriia i praktyka orhanizatsii naukovo-doslidnoi roboty u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity Ukrainy v KhIKh st.: Avtoref. dys. doktora ped. nauk [Theory and practice of organization of research work in higher educational institutions of Ukraine in the XIX century] / Instytut pedahohiky APN Ukrainy. K., 2004. 42 s. [in Ukrainian].
7. Mytai Z. Rol naukovo-doslidnoi diialnosti pry pidhotovtsi maibutnykh fakhivtsiv [The role of research activities in the training of future professionals]. *Ridna shkola*. 2006. № 1. S. 9–10 [in Ukrainian].
8. Orlyk P. I., Shevchenko A. V. Vplyv naukovo-doslidnoi roboty studentiv na pidhotovku klasovodiv [The influence of research work of students on the training of class teachers]. *Pochatkova shkola*. 1986. № 2. S. 71–73 [in Ukrainian].
9. Petrenko M. M., Korneeva T. S. Rozvytok intelektualnoho potentsialu studentiv [Development of students' intellectual potential]: Navchalnyi posibnyk. Kropyvnytskyi : KOD, 2018. 272 s. [in Ukrainian].
10. Ponomarova H. F. Naukovo-doslidna robota studentiv u VNZ yak skladova yikh profesiinôi pidhotovky [Research work of students in higher education as a component of their professional training]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. Vypusk XXIV. Kharkiv, 2010. S. 138–144 [in Ukrainian].
11. Semenoh O. M. Orhanizatsiia naukovo-doslidnoi roboty studentiv filolohichnykh fakultetiv pedahohichnykh universytetiv [Organization of research work of students of philological faculties of pedagogical universities]. K. : Hlukhiv, RVV HDPU, 2002. 96 s. [in Ukrainian].
12. Semenoh O. Naukovo-doslidna laboratoriiia yak forma intehratsii navchalnoi, naukovoï, osvithno-vykhovnoi roboty zi studentamy-filolohamy [Research work of future primary school teachers in the system of their professional training]. *Ukrainska literatura v zahalnoosvitnii shkoli*. 2004. № 11. S. 37–40 [in Ukrainian].
13. Fil H. Naukovo-doslidna robota maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv u systemi yikhnoi profesiinôi pidhotovky [Research work of future primary school teachers in the system of their professional training]. *Pochatkova shkola*. 2014. № 10. S. 33–36 [in Ukrainian].
14. Fil H. Systema naukovo-doslidnoi roboty maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv v umovakh modernizatsii osvity vyshchoi shkoly [The system of research work of future primary school teachers in the modernization of higher education]. *Modernizatsiia pedahohichnoi osvity yak osnova intensyfikatsii profesiinôi ta svitohliadno-metodolohichnoi pidhotovky vchytelia pochatkovykh klasiv* : materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoï 30-richchiu pedahohichnoho fakultetu. Drohobych: Posvit, 2009. S. 360–363 [in Ukrainian].
15. Shopa Ya. I., Konopelnyk O. I., Ftomyn N. Ie. Studentska naukova robota : navch. posibn. [Student research work]; za red. P. M. Iakibchuka. Lviv : LNU imeni Ivana Franka, 2013. 184 s. [in Ukrainian].